

Puberaal gedrag bij vogels

Op 2 april 1992 zat ik in de observatiehut aan het Duinmeer in Midden-Heerenduin bij IJmuiden. Ik keek naar de talrijk aanwezige meeuwen toen mijn oog viel op een aantal onvolwassen Grote Mantelmeeuwen. Enkele eerste- en tweedejaars exemplaren verzamelden aan de rand van het meer plantedelen, sommige rukten deze zelfs uit de bodem. Wanneer ze een bek vol hadden, aan beide kanten van de snavel hingen slierten van soms wel 15 cm, paradeerden ze opzichtig door het diepe water. Dit ging natuurlijk gepaard met de gebruikelijke schermutselingen en pesterijen. Tot daadwerkelijke nestbouw kwam het echter niet. Volgens mij duidt het gedrag van deze jonge vogels toch wel op een of andere vorm van paar- en/of broeddrift.

Deze waarneming deed me trouwens denken aan een voorval zo'n dertien jaar geleden toen een paartje Blauwe Reigers werd 'lastig gevallen' door twee onvolwassen soortgenoten.

Het ♂ liep met een tak in zijn bek om het ♀ het hof te maken. Toen het ♂ de tak had neergelegd pakte één van de jonge reigers deze op en imponeerde eveneens het ♀. Dit herhaalde zich met nog een andere tak. Het volwassen ♂, met opgezette kop- en halsveren, liet zijn ontstemming blijken door tegen het jonge individu knorrende geluiden te maken.

■ J.H. Beijer, Flamingostraat 4 I, 1022 BG Amsterdam.

Raven op vuilstortplaatsen

In het artikel van A. Timmerman, Herintroductie van Raven (Het Vogeljaar 39-6), wordt het mogelijk belang van stortplaatsen voor Raven in de winter genoemd. In dit verband is de volgende waarneming wellicht interessant. In juli 1982 zag ik hoog boven het dorp Sagogn, Graubünden, Zwitserland, een grote groep Raven zwendend op de thermiek. Tegen het einde van de middag streken ze neer in de omgeving van de grote open vuilstortplaats aldaar. Zodra de laatste vuilniswagens, die vanuit de wijde omtrek, onder andere de toeristenplaats Flims, vuilnis aanvoerden, hun lading hadden gelost, konden de ruim zeventig Raven daar ongestoord foerageren. Pas tegen donker vlogen ze weg. Een deel van de troep streek neer op een schaars begroeide berghelling langs de nabije Voor-Rijn. Of er sprake was van een trekbeweging over grotere afstand kon ik niet waarnemen.

Ook in 1983 viel dit, ondanks de weinig aantrekkelijke omgeving, boeiende tafereel te zien.

Glutz von Blotzheim meldt dat op verscheidene plaatsen in zijn land concentraties tot 180 stuks zijn waargenomen. Het gaat dan om niet-broedende en al uit het familieverband losgeraakte jonge vogels. Zo'n troep kan zich bij gunstig voedselaanbod 'verbazend snel... zoals bij gieren het geval is' vormen. In het geval van Sagogn was het een dagelijks weerkerend verschijnsel.

De desbetreffende vuilstort is inmiddels gesloten. Zouden de Nederlandse Raven zich ooit te midden van de meeuwen gaan wagen?

■ J. van der Elst, Jacob van Lenneplaan 1, 2012 PL Haarlem.

LITTERATUUR:

Glutz von Blotzheim, U.N. (1964): Die Brutvögel der Schweiz. Derde druk, Aarau.

Commentaar op de notitie Valkerijbeleid

Reeds bij het commentaar van staatssecretaris drs. J.D. Gabor op het voorontwerp Flora- en Faunawet heeft een groot aantal natuurbeschermingsorganisaties zich krachtig uitgesproken voor het afschaffen van het houden en gebruiken van jachtvogels. Zelfs het hanteren van een uitsterfsysteem voor de vergunninghouders is, gezien de bezwaren tegen deze vorm van vrijetijdsbesteding, niet wenselijk.

Vooropgesteld moet worden, dat behalve het recreatieve element, met deze activiteiten geen enkel redelijk doel wordt gediend.

Gezien de algemeen aanvaarde doelstelling van het natuurbeleid, waarbij wordt uitgegaan van een strikte bescherming van de kwetsbare en niet-schadelijke stootvogels, is deze uitzonderingsregel ook juridisch zeer ongewenste en onbegrijpelijk discriminerend. Ook de Nota Jacht en Wildbeheer gaat er van uit, dat er behalve het recreatieve element, ook nog een ander doel met de jacht moet worden gediend. Handhaving van het vergunningensysteem zal bij sommige groeperingen de terechte vraag oproepen, waarom zij niet voor een soortgelijke regeling voor de door hen gewenste te houden dieren in aanmerking kunnen komen. Voor veel meer diersoorten is dit in principe mogelijk, zonder dat dit leidt tot negatieve effecten voor de desbetreffende populatie jachtvogels' of andere diersoorten. Het ontrekken van jachtvogels aan de natuur is ontoelaatbaar en in strijd met internationale verdragen, zoals de Benelux-overeenkomst en de EG-Vogelrichtlijn. Het doel - recreatie - wordt in de Richtlijn niet genoemd als grond voor uitzondering. Of het vangen in of buiten Nederland gebeurt, doet weinig ter zake, de positie van de desbetreffende soorten verschilt in het buitenland niet van die in Nederland.

Gevaar voor vermenging van ontsnapte jachtvogels met inheemse exemplaren is groot en een bijzonder ongewenste vorm van faunavervalsing. Dat de vogels niet essentieel af mogen wijken van de in Nederland voorkomende exemplaren biedt in de praktijk geen garantie, het verschil hoeft zich niet in het uiterlijk te manifesteren. Het fokken van stootvogels, dat overigens in strijd is met de huidige wetgeving, zal nooit alleen kunnen voldoen aan de vraag, omdat gefokte dieren, zeker op den duur, in de ogen van de liefhebbers van mindere kwaliteit zijn.

Het huidige, vrij beperkte aantal, vergunninghouders heeft volgens de notitie niet geleid tot negatieve effecten voor de desbetreffende jachtvogels. Zelfs als dit op waarheid berust, is dit geen garantie voor de toekomst. Ernstig bezwaar moet worden gemaakt tegen de aangekondigde mogelijkheid, dat er een explosieve groei van het aantal vergunninghouders zal optreden. Het ongelimiteerde aantal vergunninghouders zal zeker een negatieve invloed hebben en is bovendien - alweer - in strijd met de EG-Vogelrichtlijn.

Ook in de huidige situatie is het houden van jachtvogels verbonden met allerlei excessen. Voor Noord- en Westeuropese valkesoorten worden in het Midden-Oosten enorme bedragen betaald. Dit heeft geleid tot onaanvaardbare stropersactiviteiten. Een nog ruimer vergunningenbeleid maakt de mogelijkheden naar illegale activiteiten ook groter en minder opvallend. Het voorgestelde controlesysteem is veel te ingewikkeld en zal in de praktijk, door gebrek aan mankracht en deskundigheid, niet kunnen werken. Helaas mogen stootvogels zich van oudsher verheugen in de ongezonde belangstelling van veel mensen. Nog steeds worden vele exemplaren illegaal geschoten of op andere wijze gedood. Of uit onbegrip door jagers of om verder slecht en illegaal geprepareerd een schoorsteenmantel te sieren. Ook het illegaal uithorsten en houden van stootvogels is in sommige streken populair. Door de nu mogelijk gemaakte aanzienlijke groei, van enkele honderden naar enkele duizenden gehouden vogels, zal ook de belangstelling voor het illegaal houden van stootvogels verder toenemen. Iedere vorm van belangstelling voor deze vrijetijdsbesteding is in feite ongewenst.

Uitvoering van het in de notitie voorgestelde beleid zou een ernstige en onverantwoorde stap terug betekenen op de weg naar een beter natuurbeheer. De mogelijkheid om met stootvogels te spelen dient uit de wet geschrapt te worden.

Grote Trap in Spanje door pesticidengebruik bedreigd

In Spanje vormen twee op steppen lijkende landbouwgebieden (Ayuela en Sierra de Fuentes nabij Cáceres) belangrijke leef- en voortplantingsgebieden van de Grote Trap. Gedurende de wintermaanden leeft de Grote Trap voornamelijk van plantaardige kost. Tijdens het voorjaar 'schakelen' zij vooral over op insecten. De kuikens eten vooral mieren en sprinkhanen. De sprinkhaan (*Doclostaurus macrocanus*) wordt daar bestreden met malathion. Dit bestrijdingsmiddel is niet selectief en bij gebruik wordt een belangrijk deel van de voedingsbasis aan de jonge Grote Trappen onttrokken. Volgens Duitse biologen zouden de jongen dagelijks tevens 2 milligram malathion per kilo lichaamsgewicht met de voeding opnemen. Dat is honderd maal meer dan voor mensen door de Wereld Gezondheids Organisatie (WHO) is toegestaan! In deze gebieden komen tevens hoge dichtheden voor van de Kleine Trap, Griel, Hop, Scharrelaar, Steenuil en Grauwe Kiekendief.

Het Vogeljaar 40 (1992) 2

LITTERATUUR:

Hellmich J. (1991): Welche Zukunft haben Spaniens Grosztrappen? Naturschutz Heute 3: 32-33.

Britse Kerkuil bedreigd door introducties vanuit gevangenschap

In een uitgebreid artikel in New Scientist volume 133 (1807): 29-33 wordt door John Crayford (RSBP) en Steve Percival (BTO) ingegaan op de grote risico's die de Kerkuil in Groot-Brittannië loopt als gevolg van herintroducties vanuit gevangenschap. In Engeland en Wales worden jaarlijks circa 3000 Kerkuilen uitgezet op een natuurlijke populatie van ongeveer 4500 paren! Men schat dat in gevangenschap ergens tussen de 20.000 tot 30.000 Kerkuilen worden gehouden. De Britse wetgeving staat dat toe. Men vreest onder meer genetische consequenties en voedsel/nestplaatsconcurrentie met de inheemse populatie. Verder blijkt dat gemiddeld slechts 10% van de losgelaten eerstejaars en 15% van de adulte Kerkuilen het avontuur overleven. Voor de inheemse populatie zijn de percentages respectievelijk 19% en 55%. De geïntroduceerde vogels komen aldus nauwelijks tot voortplanting. Wordt de Kerkuil aldaar het slachtoffer van het zoveelste geval van ondeskundige reintroducties?

Flamingo's in Venezuela

In aanvulling op het zeer interessante artikel van Bart de Boer in het Vogeljaar 39(5) 1991, bladzijde 220 'Flamingoproblemen' kan ik de volgende verheugende ontwikkeling melden.

Het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, directie Natuur, Bos, Landschap en Fauna, gaat in 1992 en 1993 het werk van de Stichting FUDENA in het reservaat Cuare steunen met US \$ 60.000. Deze steun vloeit voort uit de internationale paragraaf van het Natuurbeleidsplan waarin aan onder andere de Nederlandse Antillen steun in het vooruitzicht wordt gesteld bij het ontwikkelen van het natuurbeleid op de eilanden. Het besef dat voor het voortbestaan van de flamingopopulatie op Bonaire, de lagunes aan de Venezolaanse noordkust, waaronder die van Cuare, van essentiële betekenis zijn, heeft hierbij de doorslag gegeven.

De financiering vindt plaats uit gelden die de directie Natuur, Bos, Landschap en Fauna beschikbaar heeft voor de landbouwattachés ter ondersteuning van projecten die passen in het Nederlandse internationale natuurbeleid.

Het geld zal door de Stichting FUDENA worden besteed aan onderzoek in Cuare en andere voor Flamingo's belangrijke lagunes, naar de voedselbiologie en de abiotische factoren die daarvoor van betekenis zijn.

Als start van de samenwerking werd door de directeur Natuur, Bos, Landschap en Fauna, drs. J.B. Pieters, op 15 februari 1992 een memorandum of understanding getekend waarin de samenwerking tussen het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij en de Stichting FUDENA is vastgelegd.

■ Drs. J.J. Hooft, Bureau van de Landbouwwaad voor Latijns Amerika, Caracas, Venezuela.

Rundveehouders letten op weidevogels

In 1991 werd volgens de rundveehouders op 620.000 ha van hun oppervlakte grasland een of andere vorm van bescherming van weidevogels toegepast. Dit is bijna 60% van de oppervlakte grasland in Nederland. Daarnaast was voor 45.000 ha grasland de bescherming van weidevogels op (een deel van) het bedrijf van buitenaf geregeld. Op 168.000 ha grasland werden geen beschermende maatregelen toegepast.

In werkelijkheid zullen deze oppervlakten nog wat hoger zijn. Eén op de vier berichtgevers heeft de vragen over het wel of niet beschermen van weidevogels namelijk niet beantwoord. Deze groep bedrijven vertegenwoordigt 162.000 ha of wel 17% van de oppervlakte grasland op bedrijven met rundvee.

Een en ander blijkt uit een steekproef van het Centraal Bureau voor de Statistiek onder zo'n 2.000 rundveehouders, waarbij onderzoek werd gedaan naar het gebruik van grasland. Naar het effect van de beschermende maatregelen is in dit onderzoek niet gevraagd.

Veel genoemde maatregelen ter bescherming van weidevogels waren het gebruik van nestbeschermers, het ontzien van jonge vogels tijdens de veldwerkzaamheden en het aanpassen van het maaigedrag.

Voorbeelden van grasland waarvan de bescherming van buiten het bedrijf af is geregeld, zijn percelen die in een reservaat liggen of waarvan de bescherming in handen is van een vogelwacht.

Voor zo'n 17% van de oppervlakte grasland waar een of andere vorm van bescherming werd toegepast, achtten de rundveehouders deze maatregelen desalniettemin weinig zinvol. Dit hield verband met het feit dat weidevogels beperkt voorkwamen en dat, ná het behoud van legsels, deze ten prooi vallen aan kraaiachtigen of meeuwen. Ook voor het achterwege laten van beschermende maatregelen werd veelal als reden aangevoerd dat er nauwelijks of geen weidevogels voorkwamen.

De bedrijven met rundvee gebruiken 64% van de oppervlakte cultuurgrond in Nederland en ruim 90% van de oppervlakte grasland.

Uit onvrede dit jaar geen project met weidevogels

Uit protest tegen de stroom bepalingen en regels voor de landbouw zal de commissie landbouw en milieu van het Landbouwschap in Overijssel dit jaar geen weidevogelproject opzetten.

Volgens de commissie is er onvoldoende draagvlak bij boeren voor een dergelijk project. Door-slaggevend voor de commissie waren ervaringen bij het voorontwerp streekplan West-Overijssel. Boeren die zich hebben ingespannen voor weidevogels, zouden worden geconfronteerd met sterk beperkende regels door een zwaardere zonerings. *'Zolang boeren zo beloond worden is er geen aanleiding zelf initiatieven te ontplooi-en'*.

Volgens de commissie stapelen de regels voor de landbouw zich steeds hoger op. De boeren

hebben er zo langzamerhand meer dan genoeg van, aldus de commissie die het schrappen van een weidevogelproject plaatst in een serie protesten die op 26 februari tot een grote demonstratie in Raalte leidde.

Coördinator L. Heitbrink zei desgevraagd dat weidevogels niet het slachtoffer worden van een steekspel tussen provincie en boeren. Door een vrij droog voorjaar heeft de meeste zodebemesting reeds plaatsgehad, ruim voor de tijd dat de legsels er zijn. *'De schade zal beperkt zijn'*.

Bron: Gelders-Overijsselse Courant, 26 maart 1992.

Geld voor boerenvogelbeschermers

Het Euregio Landbouw- en Landschapsproject gaat alle boeren binnen de grenzen van het projectgebied premies betalen voor instandhouding van zeldzame weidevogels.

Boeren in de gemeenten Enschede, Haaksbergen, Eibergen, Winterswijk, Vreden en Ahaus kunnen aanspraak maken op uitbetaling van 150 gulden per geslaagd broedsel van Grutto, Tureluur, Wulp, Watersnip, Kemphaan en Roodborsttapuit en voor de akkervogels Ortolaan en Grauwe Gors. Uitgesloten zijn boeren die reeds op andere wijze geld voor natuurbeheer ontvangen. Het is een Europese primeur dat boeren direct voor het resultaat van natuurinspanningen worden beloond.

Bron: Tubantia, 18 maart 1992.

Weidevogels in Schaalsmeerpolder

In het kader van de natuurwetenschappelijke evaluatie van de beheersregelingen worden in opdracht van de Directie Beheer Landbouwgronden in een dertigtal gebieden in Nederland weidevogel- en/of vegetatie-inventarisaties uitgevoerd.

In dit rapport worden aantallenontwikkeling en broedsucces van dertien weidevogelsoorten (waaronder de Meerkoet waarvan vrijwel alle van de 41 gevonden nesten op de wal in het gras lagen!) in de Schaalsmeerpolder in de jaren 1982-1988 besproken. Het onderzoek is in samenwerking met het Rijksinstituut voor Natuurbeheer uitgevoerd. De Schaalsmeerpolder ligt in het relatienotagebied Waterland, waarvoor in 1983 een eerste beheersplan is vastgesteld.

De resultaten van het onderzoek laten zien dat voor steltlopers het broedsucces en de aantallen op percelen met eindbeheer stabiel zijn gebleven doch op percelen met beheersovereenkomsten zijn teruggelopen. De belangrijkste oorzaken van deze achteruitgang lijken te schuilen in de toegenomen predatie van legsels door Kokmeeuwen en vergaande extensivering in het gebruik, wat zich hier uit in onvoldoende onderhoud en het achterwege laten van bemesting. In tegenstelling tot de steltlopers lieten enkele eendsoorten (onder ander de Slobeend) op de zelfde percelen een toename in aantal zien.

N.M. Groen & J.B. Buker: Weidevogels in de Schaalsmeerpolder. Onderzoek naar aangepaste landbouw (coal-onderzoek). 20 bladzijden, 5 tabellen, 34 figuren (1991). Publikatie nummer 44 van Directie Beheer Landbouwgronden, postbus 20022, 3502 LA Utrecht, 030-852 547, bij geen gehoor 030-859 111.